

Lausunto

13.9.2021

VN/11961/2021
VN/11961/2021-PLM-22

Jakelussa mainituille

TEM:n lausuntopyyntö VN/11961/2021, 15.06.2021

Puolustusministeriön lausunto Fennovoima Oy:n Hanhikivi 1– ydinvoimalaitoksen rakentamis-lupahakemuksen päivityksestä

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt puolustusministeriöltä lausuntoa Fennovoima Oy:n Hanhikivi 1–ydinvoimalaitoksen rakentamislupahakemuksen päivityksestä.

Hanhikiven ydinvoimahanke on erinäisistä syistä viivästynyt. Nyt lausuttavassa rakentamislupahakemuksen päivityksessä on kuvattu olennaiset kehitykset, jotka ovat tapahtuneet hankkeessa vuoden 2015 lupahakemuksen jättämisen jälkeen. Päivitetyt ja tarkennetut tiedot koskevat esimerkiksi laitoksen suunnitteluratkaisuja, turva- ja valmiusjärjestelyitä sekä ydinjätehuollon järjestämistä.

Edellisen rakennuslupahakemuksen jättämisen jälkeen tarkentuneisiin laitossuunnittelun teknisiin yksityiskohtiin puolustusministeriöllä ei ole lausuttavaa. Muilta osin puolustusministeriö on tehnyt seuraavia huomioita:

1. Hankkeeseen liittyvät huoltovarmuusnäkökohdat

Puolustusministeriö on jo aiemmin, hankkeen aiempia vaiheita koskevassa lausunnossaan 14.5.2014 (FI.PLM.2014-2861) tuonut esille, että huoltovarmuuden osalta Fennovoiman Hanhikiven hanke lähtökohtaisesti parantaa Suomen energiaomavaraisuutta ja lisää kilpailua sähköntuotannon alalla. Lisäksi energialähteiden ja polttoaineiden monipuolistumisella on positiivinen vaikutus Suomen kansalliseen huoltovarmuuteen.

Energian ja sähkön kysynnän yhä kasvaessa energiaomavaraisuus, eli tuontienergian osuuden pienentäminen energian kokonaistarpeesta, on huoltovarmuuden näkökulmasta edelleen tärkeää. Suomi tarvitsee edelleen uusia energiantuotannon ratkaisuja. Huoltovarmuuden parantamista tukee myös periaatepäätösten ehtojen mukaisesti Fennovoiman omistuspohjaan tehdyt muutokset, joilla kansallinen päätösvalta säilyy Suomessa.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Puolustusministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 31
00131 Helsinki

Eteläinen Makasiinikatu 8 29 516 001
Helsinki 35 829 516 001

kirjaamo@defmin.fi
www.defmin.fi

2. Rosatomin omistaman JSC Rusatom Energy Internationalin (REIN) rooli hankkeen vieraan pääoman rahoituksen järjestämisessä

Päivityksessä mainitaan: ”Fennovoiman osakkaat ovat sopineet, että REIN, joka on sekä Fennovoiman laitostoimittajan RAOS Project Oy:n että Fennovoiman vähemmistöomistajan RAOS Voima Oy:n emoyhtiö, on sitoutunut järjestämään itse ja/tai ulkopuolisen rahoittajan toimesta lainarahoituksen, joka kattaa projektin rahoitustarpeet.” Asiakirjasta ei kuitenkaan ilmene, tuleeko rahoitus yksinomaan Venäjältä, ja onko hankkeella vaihtoehtoisia rahoituskanavia.

Venäjän talouskehitykseen liittyy huomattavia epävarmuustekijöitä, jotka voivat heijastua myös tämän hankkeen rahoituksen järjestämiseen. Asiakirjassa mainitaan lähinnä, että ”valmistelut ja neuvottelut loppurahoituksen osalta ovat käynnissä, jotta rahoituslähteet ovat selvillä ydinvoimalan rakentamisen aloittamiseen mennessä”.

3. Hankkeen kokonaistoimitusmalliin liittyvät varaukset ja huomio polttoaineen oston hajauttamisesta

Perusteluina voimalaitosyksikön rakentamiselle hakijayhtiö on esittänyt, että ”uuden ydinvoimalaitosyksikön polttoainehuolto on toteutettavissa luotettavasti ja hajautetusti useasta hankintalähteestä vastaavin järjestelyin kuin nyt käytössä olevilla laitosyksiköillä.” Tähän perustuen Valtioneuvosto on periaatepäätöksessään (M 2/2010) katsonut, että ”ydinpolttoaineen hankinta voidaan hoitaa hyvällä varmuudella hakemuksessa esitetyllä hajautetulla useaan toimittajaan perustuvalla järjestelyllä”.

Alkuperäisen sekä päivitetyn lupahakemuksen perusteella ydinvoimalayksikön toimitusmalliksi ollaan kuitenkin valitsemassa kokonaistoimitusmallia. Päivityksessä tuodaan esiin, että ”Fennovoiman ydinvoimalaitoksen ydinpolttoaine hankitaan kokonaistoimituksena Rosatom-konserniin kuuluvalta ROSATOM TVEL:iltä”. Täten hankkeessa sitouduttaisiin edelleen vain yhteen venäläiseen polttoainetoimittajaan, eikä polttoaineen hankintaa hajautettaisi.

Puolustusministeriö pitää kansallisen määräysvallan turvaamista hankkeessa, siihen liittyvissä hankinnoissa sekä hankkeen taustayhtiön omistuksessa erittäin tärkeänä. Tämä osaltaan ehkäisee omistuksen käyttämistä mahdollisesti poliittisiin tarkoituksiin. Määräysvallan turvaamiseksi on erittäin keskeistä pitäytyä hankkeen kansallisessa periaatepäätöksessä esitetystä linjauksesta ydinvoimalan tarvitseman polttoaineen oston hajauttamisesta eri kansainvälisten toimittajien kesken.

4. Geopoliittisten ja geoeconomisten riskien hallinta

Maailmanlaajuinen sitoutuminen vähähiilisyystavoitteisiin sekä energiasektorin strateginen siirtymä fossiilisista polttoaineista kohti uusiutuvia ja vähäpäästöisiä energialähteitä tulevat väistämättä vaikuttamaan globaalin energiapolitiikan lähtökohtiin. Geopoliittisesti tämä saattaa vaikuttaa esimerkiksi energiavirtojen kontrolloimisen mahdollisuuksiin ja keinoihin käyttää energiaa globaalin vallankäytön välineenä. Muuttunut tilanne ja valtopoliittiset kehitysnäkymät tulee tunnistaa osana laajempaa tilannekuvaa.

Rakentamislupahakemuksen päivityksessä on huomioitu yleisellä tasolla hankkeeseen olennaisesti liittyviä geopoliittisia ja geoeconomisia riskejä: ”Fennovoiman Hanhikivi 1 -projekti on suuri ja siinä on osapuolia useista maista. Kansainvälisestä luonteesta johtuen hankkeessa on kansainväliseen politiikkaan liittyviä riskejä. Poliittisten ja kaupallisten suhteiden edelleen heikkeneminen EU:n, USA:n ja Venäjän välillä voisi lisätä sanktioita osapuolten välillä. Kansainvälisten suhteiden heikkeneminen ja pakotteet voisivat vaikuttaa etenkin projektin etenemiseen aikataulussa ja projektin rahoitukseen.”

Merkittävässä kansalliseen huoltovarmuuteen liittyvissä hankkeissa tulee aina tehdä turvallisuuspoliittinen riskianalyysi, erityisesti sitouduttaessa kansalliset rajat ylittäviin toimijoihin ja toimittajiin. Tämän ohella tarvitaan aktiivista viranomaisten, ministeriöiden ja yksityisen sektorin välistä yhteistyötä ja avointa yhteiskunnallista dialogia. Toimivan ja tasaveroisen yhteistyön kulmakiven muodostavat aina perusteellisesti tehdyt kansalliset kokonaisvaltaiset turvallisuuteen ja kattavaan poliittiseen arvioon perustuvat toimet.

Puolustusministeriö esittää, että ydinvoimalaitoksen rakentamislupahakemusta täydennetään riskianalyysillä, jossa edellä mainittuja geopoliittisia ja geoeconomisia riskejä ja niiden toteutumisesta aiheutuvia seurauksia ja sidonnaisuuksia eritellään tarkemmin. Riskianalyysissä tulisi tehdä selkeä tarkastelu esimerkiksi siitä, miten mahdolliset uudet Venäjään kohdistuvat sanktiot vaikuttaisivat hankkeeseen ja miten niihin suhtauduttaisiin. On syytä ottaa huomioon myös Rosatom-konsernin sidokset Venäjän puolustusteolliseen kompleksiin ja siihen liittyvät toimet Venäjän turvallisuuspoliittisten päämäärien ajamiseen.

Ylijohtaja Raimo Jyväsjärvi

Erityisasiantuntija Jyrki Rihu

Liitteet	-
Jakelu	TEM Työ- ja elinkeinoministeriö TEM EOS Ydinenergia ja polttoaineet, Jorma Aurela TEM EOS Ydinenergia ja polttoaineet, Louvanto Jaakko
Tiedoksi	Pääesikunta PLM HO Turvallisuusyksikkö PLM PO Tutkimus- ja analyysiyksikkö PLM RO Kiinteistö- ja ympäristöyksikkö, Sara Kajander PLM RO UMOV ulkomaalaisomistus, Anu Sallinen